

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інституту філології
Кафедра історії російської літератури

Затверджено на засіданні Вченої
ради Інституту філології
Протокол № 9 від 23 квітня 2012 р.
Директор Інституту філології
Проф. Семенюк Г.Ф.

ПРОГРАМА
вступного іспиту до аспірантури
з історії російської літератури

Програма обговорена
на засіданні кафедри
протокол № 9
від 17 квітня 2012 р.

Укладачі: проф.Мережинська Г.Ю.,
проф.Заярна І.С., доц.Беляєва Н.В.,
доц.Храмова С.І.

ПРОГРАМА

вступного іспиту до аспірантури

Російська література у світовому контексті. Критерії і принципи періодизації російської літератури на естетичній основі. Особливості розвитку жанрової системи російської літератури. Динаміка стильового розвитку російської літератури. Взаємодія “великих стилів”, “стилів епохи” та індивідуальних стилів. Уявлення про літературні епохи. Основні школи та напрямки літературознавчих досліджень з історії російської літератури. Дослідження з історії російської літератури в Україні, наукові школи Київського університету. Динаміка й вектори розвитку літературної критики.

Середньовічна література

Особливості російської середньовічної літератури. Критерії періодизації. Жанрова система та її трансформації. Моделі героїв середньовічної літератури. Дискусійні питання вивчення середньовічної літератури. Риси проторенесансу в творах XV ст. Стильова динаміка середньовічної літератури. Середньовічна література і фольклор. Другий південнослов'янський вплив. Емоційно-експресивний стиль. Стильова своєрідність літератури XVI-XVII століть. Побутова повість XVII століття. Історичні повісті періоду “смути”. Демократична сатира. “Життя протопопа Аввакума”, художнє новаторство цього твору. Російська драматургія на початковому етапі розвитку. Динаміка особистісного начала в мистецтві слова. Основні риси “перехідного” періоду російської літератури: нова модель світу та концепція людини. Новітні дослідження перехідного етапу розвитку мистецтва слова.

Література XVIII сторіччя

Особливості розвитку літератури у Петровський період. Жанри світської і духовної літератури. Шкільна драматургія. Рукописні повісті.

Російський класицизм, його національно-історична своєрідність. Реформа російського віршування XVIII ст. Діяльність В.К.Тредіаковського – філолога-перекладача. Літературна творчість М.В.Ломоносова. Філологічні праці Ломоносова, закладення основ літературної мови. Теорія класицизму і драматургія О.П.Сумарокова.

Особливості розвитку поезії у другій половині XVIII ст., жанр поеми. Творчість В.Майкова, І.Богдановича, М.Хераскова. Поетичне новаторство Г.Державіна. Белетристика другої половини XVIII ст. Еволюція жанру роману в російській літературі. Творчість Ф.Еміна, М.Чулкова. Сатирична публіцистика М.І.Новікова. Розвиток драматургії у другій половині XVIII ст. Специфіка комедіографії Д.Фонвізіна, новаторство художнього методу письменника. Драматургія Я.Б.Княжніна.

Сентименталізм як напрям в російській літературі останньої чверті XVIII ст. Проза М.Карамзіна. Особливості стильової реформи. Просвітницькі

ідеї в прозі О.Радищева. Художні відкриття письменників-сентименталістів у жанрі повісті.

Література першої половини XIX сторіччя

Російський романтизм: загальна характеристика. Жанрова система поезії російського романтизму. Художня своєрідність творів К.Батюшкова. Літературна творчість В.Жуковського. Специфіка романтизму у творах декабристів. Жанрово-стильові параметри прози О.Бестужева-Марлінського. «Горе з розуму» О.Грибоедова як етапний твір російської драматургії.

Основні напрямки сучасної пушкіністики. Лірика О.Пушкіна у динаміці її жанрової системи. Поетика роману О.С.Пушкіна «Євгеній Онегін». Жанр поеми у творчості О.Пушкіна. Новаторство драматургії О.Пушкіна. Художня проза О.Пушкіна у парадигмі російської літератури. Історичні твори О.Пушкіна: моделювання жанрової програми. Літературно-критичні й естетичні погляди О.Пушкіна. Творчість О.Пушкіна і світовий літературно-культурний контекст.

Мотивна система й жанрово-стильові пошуки у ліриці М.Лермонтова. Жанр поеми у творчості М.Лермонтова. «Герой нашого часу» М.Лермонтова як психологічний роман. Основні етапи й новітні тенденції лермонтознавства.

Романтизм у ранній творчості М.Гоголя. Типологічні характеристики драматургії М.Гоголя. Петербурзькі повісті М.Гоголя: поетика й проблематика, жанровий контекст. Композиційні принципи й жанрове новаторство поеми М.Гоголя «Мертві душі». Поетика комічного у творах М.Гоголя. Новаторство художньої мови М.Гоголя. Традиції бароко у творчості М.Гоголя: основні концепції. Літературно-художня критична спадщина М.Гоголя. Творчість М.Гоголя у світовому літературному контексті. Актуальні питання світового й вітчизняного гоголезнавства.

«Натуральна школа»: загальна характеристика естетичної програми. Основні жанрові тенденції у творчості представників «натуральної школи» й новий етап розвитку прози у російській літературі. Художня проза О.Герцена, її філософсько-естетичні й поетологічні принципи, жанрове новаторство.

Основні естетичні системи й стильові напрями російської літератури першої половини XIX ст. Російсько-зарубіжні літературні зв'язки першої половини XIX ст. Російська література першої половини XIX ст. у новітніх дослідженнях: концепції літературного процесу, художня парадигматика, жанрово-стильова динаміка.

Література другої половини XIX сторіччя

Філософська та естетична платформи літератури даного періоду. Основні літературні напрямки, течії, школи. Типологічні різновиди реалізму. Проблема співвідношення романтизму і реалізму (сучасні концепції). Російська література другої половини XIX ст. в її контактах і зв'язках із західноєвропейськими літературами. Російсько-українські літературні взаємодії. Ріст світового визнання російської літератури.

Імпресіоністичне начало в ліриці А.Фета. Філософська лірика Ф.Тютчева. Жанрова система творчості І.Тургенєва. Проблема героя в романістиці І.Гончарова. Драматургічні принципи О.Островського, їх динаміка. Національно-культурний компонент в поезії М.Некрасова. Своєрідність сатири М.Салтикова-Щедріна.

„Що робити?“ М.Чернишевського. Філософсько-етична проблематика та її художнє втілення в творчості Ф.Достоевського. “Війна і мир” Л.Толстого - роман епопея: своєрідність жанру. Особливості психологічного аналізу в прозі Л.Толстого. Особливості моделювання жанрів у творчості Л.Толстого. Новаторство Чехова-прозаїка. Естетична концепція Чехова-драматурга. Неоромантизм і натуралізм у російській літературі останньої чверті XIX ст. Типологія російського роману й повісті у літературі XIX ст.

Література кінця XIX – початку XX століття

Новітні концепції історії російської літератури кінця XIX – початку XX століття у вітчизняному та зарубіжному літературознавстві. Основні характеристики доби як перехідної. Сильова система російської літератури у контексті стильової динаміки світової літератури. Зіставні аспекти стильових процесів російської, європейських, слов'янських літератур.

Неореалізм та неоромантизм як художні явища, їх риси у творах О.Купріна, М.Горького, І.Буніна, О.Н.Толстого, І.Шмельова. Рання творчість М.Горького, її жанрова система, художні особливості. Драматургія М.Горького як етапне явище розвитку російського театру. Сильова динаміка ранніх прозових творів М.Горького. Проблема імпресіонізму у літературі, імпресіонізм у прозових творах І.Буніна. Сюжетно-композиційні та жанрові характеристики творів І.Буніна. Художня мова та стиль творів І.Буніна у науковій рецепції.

Специфіка неоромантизму у творах О.Купріна: міфопоетика, стилізаційні засоби, поетизація прози. Експресіонізм як стильовий компроміс модернізму та авангарду, його риси у творах Л.Андрєєва. Неоміфологізм як творча стратегія повісті й роману Л.Андрєєва.

Декаданс і модернізм, їх філософсько-естетичні витoki, типологічні ознаки цих явищ у російській літературі. Російський символізм: періодизація, загальна характеристика, наукова рецепція у вітчизняному та зарубіжному літературознавстві. Жанрова система російського символізму, її динаміка. Лірика В.Брюсова й процеси циклоутворення як жанрова тенденція доби. Творчість молодших символістів, система індивідуально-авторських та

загальносимволістських міфів. Жанрові пошуки у творчості А.Белого. Лірика О.Блока: проблема традицій та новаторства. Основні концепції роману російського символізму. Символістська драматургія і основні аспекти дослідження драматургії модернізму. Теорія символу Вяч.Іванова. Потрактування постсимволістського контексту російської літератури.

Акмеїзм, загальна характеристика естетичної програми й художньої практики. Творчість М.Гумільова у контексті модерністських пошуків (неоромантичні й парнаські вектори поетики). Рання лірика а.ахматової, новаторські риси її поезії. Неокласицизм у ранній творчості О.Мандельштама.

Російський футуризм, його основні об'єднання. Рання творчість В.Маяковського: авангардистський епатаж та діалог з традицією. Експериментальні виміри поетичної мови В.Хлебнікова.

Новаторство В.Розанова, жанрові пошуки, моделювання авторської свідомості та засобів її експлікації. Російська філософсько-естетична критика Срібної доби про основні етапи та перспективи літературно-культурного розвитку.

Література ХХ сторіччя

Наукові концепції розвитку літератури ХХ ст. Специфіка розвитку літератури після 1917 ст. Актуалізація публіцистичних жанрів. Основні літературні течії, письменницькі об'єднання та групи 1917 -20-х років.

Особливості літературного процесу 20-х років. Поетична творчість С.Єсеніна, традиції фольклору та російської класики в його поезіях. Художнє новаторство поезії М.Цветаєвої, В.Маяковського. Поетична творчість Б.Пастернака. Жанр поеми в літературі 20-х років. Лірична, ліро-епічна поема. Художня своєрідність лірики О.Мандельштама, Г.Ахматової. Поетика авангарду в російській літературі: типологічні риси, історична динаміка.

Розвиток прози у 20 – 30-ті роки. Специфіка орнаментального стилю прози Б.Пільняка, Є.Зам'ятіна, І.Бабеля, Вс.Іванова, І.Бабеля. Трансформація неореалізму. Жанрова система творчості Є.Зам'ятіна. Розквіт сатири у російській літературі 20-х років (М.Зощенко, М.Булгаков, М.Ердман, І.Ільф та Є.Петров).

Відображення історії та духовних пошуків інтелігенції в романі М.Горького «Життя Клима Самгіна». Поетика роману-епопеї М.Шолохова «Тихий Дон». Філософська проблематика, концепція людини і світу в прозі А.Платонова. Творчість Платонова в контексті світової літератури.

Творчість М.Булгакова – прозаїка та драматурга. Поетика роману «Майстер і Маргарита».

Особливості розвитку літератури у 30-ті роки. Дискусії про літературну мову і формалізм у літературі. Процеси уніфікації та «одержавнення» літератури. Канон соцреалізму. Міфотворчість літератури «соціалістичного спрямування». Наукові дискусії щодо поняття «соцреалізм».

Загальна характеристика літератури «першої хвилі» еміграції. Поезія «паризької ноти». Специфіка художнього методу В.Набокова. Художні особливості творів Г.Газданова.

Ідейно-художня своєрідність літератури періоду Великої Вітчизняної війни. Розвиток жанрів поезії та публіцистики. Поема О.Твардовського «Василій Тьоркін». Основні риси літератури першого післявоєнного десятиліття. Філософська проза М.Пришвіна, Л.Леонova.

Російська література II пол. XX століття в контексті динаміки світового мистецтва слова. Критерії періодизації літератури цього періоду. Наукова рецепція російської літератури II половини XX століття: перегляд ієрархії, дискусійні питання, вивчення літературного процесу в естетичній, а не в ідеологічній площині, виокремлення „поворотних” текстів. Особливості і протиріччя літературного процесу періоду „відлиги”. Роман Б. Пастернака „Доктор Живаго” в контексті російської історичної та філософської прози. Відродження документалістики. Посилення особистісного начала. Критерії типологізації поезії 1960-1970 – х років. Новаторські пошуки Й. Бродського. Молоде покоління в мистецтві слова 1960-1970 – х років. Вектори розвитку прози. Динаміка драматургії. Характерні особливості театру А.Вампілова. Формування „нової хвилі” в прозі і драматургії. Література андеграунду. Художні особливості літератури зарубіжжя „третьої хвилі”. Соціальна, моральна проблематика та художні особливості прози О. Солженіцина. Кінець 1980-1990-ті роки як переломний етап у розвитку російського мистецтва слова. Художні особливості і динаміка постмодерної літератури. Стильовий синтез в літературі кінця XX – початку XXI ст. Особливості перехідного художнього мислення в літературі межі століть. Українські мотиви в російській літературі XIX - XX століть.

Література:

История русской литературы: В 4-х т. - М.-Л., 1982-1983.

История русского романа: В 2-х т. - М., 1962-1964.

История русской поэзии: В 2-х т. - Л., 1969. - Т.2.

История русской драматургии: В 2-х т. - Л., 1982-1987.

История всемирной литературы. - М., 1990. - Т.4-9.

Теория литературы: Том IV. Литературный процесс. - М., 2001.

Теория литературы: Том III. Роды и жанры. - М., 2003.

Развитие реализма в русской литературе: В 3-х т. - М., 1973.

Проблемы типологии русского реализма. - М., 1969.

Русская литература рубежа веков (1890-е - начало 1920-х годов). Кн. 1-2. - М., 2000-2001.

Історія російсько-українських літературних зв'язків: У 2-х т. - К., 1987.

Русские драматурги XVIII-XIX вв.: Моногр. очерки в 3 т. -Л.; М., 1961.

Гуковский Г. А. Русская литература XVIII в. - М., 1939.

Федоров В.И. История русской литературы XVIII в. - М., 1990.

Орлов П.А. История русской литературы XVIII в. - М., 1991.

- Лебедева О.Б. История русской литературы XVIII в. - М., 2003.
- История русской литературы XIX века. Под ред. проф. Петрова. - М., 1985.
- Сакулин П.Н. Русская литература: Социолого-синтетический обзор лит. стилей. М., 1929.
- Сиповський В. Україна в російському письменстві. 1801-1851. К., 1928. Ч.1.
- Соколов А.Н. История русской литературы XIX века (первая половина). М., 1985.
- История русской литературы. Вторая половина / Под ред. проф. Н.Скатова. - М., 1987.
- Очерки истории русской культуры второй половины. - М., 1976.
- Поспелов Г.Н. История русской литературы XIX века (1840-1840). - М., 1978.
- Кулешов В.И. История русской литературы XIX века (70-90-е годы). - М., 1983.
- История русской литературы XIX века (вторая половина). / Под ред. Н.Н.Скатова. - М., 1987.
- История русской литературы XIX века (вторая половина). / Под ред. С.М. Петрова. - М., 1987.
- Теплинский М.В. История русской литературы XIX века. - К., 1991.
- Русская литература XX века. В двух томах. Под ред. Л.П.Кременцова. - М., 2005.
- Голубков М.М. Русская литература XX века. После раскола. Учебное пособие. - М., 2001.
- Гордович К.Д. История отечественной литературы XX века. Пособие для гуманитарных вузов. - СПб., 2000.
- Русская литература XX века: Школы, направления, методы творческой работы. - М., 2002.
- Мусатов В.В. История русской литературы первой половины XX века. - М., 2001.
- Лейдерман Н., Липовецкий М. Современная русская литература: 1950-1990-е годы. В 2-х т. - М., 2002.
- Русская литература XX века: Учебное пособие в 2-х т. - М., 2003.
- Современная русская литература (Ю.И.Корзов, Л.И.Шевченко, И.С. Заярная) - К., 2003.
- Шевченко Л.И. Русская проза трех последних десятилетий (70-90 годы XX века). - Kielce, 2002.
- Мережинская А.Ю. Русская постмодернистская литература: Учебник. - К., 2007.
- Мережинская А.Ю. Русский литературный постмодернизм. - К., 2004.
- Литература русского зарубежья. Третья волна эмиграции: Учебное пособие (Л.И.Шевченко, А.Ю.Мережинская, И.С.Заярная, К.М.Пахарева). - К., 2003.
- Канунникова И.А. Русская драматургия XX века. - М., 2003.
- Заярная И.С. Барокко и русская поэзия XX ст.: Типология и приемственность художественных форм. - К., 2004.
- Нефагина Г.Л. Русская проза конца XX века. - М., 2003.
- Белая Г.А. Дон-Кихоты 20-х годов: «Перевал» и судьбы его идей. - М., 1989.
- Беляева Н.В. Типология стилей русской литературы. - К., 2012

Павловский А.И. Советская философская поэзия. Очерки о Н.Заболоцком, Л.Мартынове, А.Твардовском. - Л., 1984.